

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Io. Freinsheimii Commentarii in libros svperstites Q. Cvrtii Rvfi

**Freinsheim, Johann
Curtius Rufus, Quintus**

[Argentorati], [circa 1639 oder später?]

Cap. 16

urn:nbn:de:bsz:31-103771

gressione facta Daras civitatem fortissimam bello superant, & caesa multitudine Romanorum memoratam urbem ingressi depopulati sunt. Euagr. 5, 10. Ioan. Abbas Biclari. in Chronico. Qui & ipse Daras appellat. Quomodo iterum Marcellini Chron. Ann. 537. In Oriente quoque Ioannes Scythis arripens Tyrannidem, antequam adversi quicquam remaret, Daras extinctus est. Quod ipsum accidisse refert *εὐαγ. Δάρας*, Procop. lib. 1. Persie. in fine. Quo libro meminit etiam ab Anastasio fuisse constructam. De eadem ni fallor sentit Eusebius, ubi scribit Asia regem Demetrium Demetrii filium obsedisse Antiochum Alexandri *εὐαγ. Δάρας*, sic enim ibi scribitur. Ut ita seu librariorum vitio, seu potius quod, ut omnia humana, sic & urbis huius nomen aliquando mutaverit, varie id videas efferri ab auctoribus. Alia est Dara Iustini 43, 5, 2. licet viro doctissimo in Solin. 922. b. eadem esse videatur.

4, 15, 29. *TVRBAVERE*) Hunc locum sic interpolat Acidalius: *Lu- gubri ergo relinquitur & in c. d. g. i. f. a. a. a. M. p. turbauerant cognati Dary: & armigeri leuam tuentes in fugam effusi desituerant curruum, quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt.* Quam emendationem mire commendat Raderus, quamquam falsus nimis a verbis Curtii recedere. Mihi ne probabilis quidem est: Cum & illud *turbauere* frustra mutetur, & lectio vulgata, MSSorum etiam auctoritate subnixâ, commodissimum habet sensum obseruata saltem distinctione quam adhibuimus.

COGNATI) Hi enim circa ipsum erant in læuo cornu. Diodor. 17, 59. & Arrian. 3, 2, 24. Ergo horum fuga læuum istud cornu desituit currum regis, quem ideo qui in dextro stabant, in medium sui receperunt. hæc enim pars aciei pugnabat adhuc, ut ex sequentibus clarum est.

4, 15, 30. *HONESTA MORTE*) Iustin. 11, 14, 3. *Darius cum rind suos videret, voluit & ipse mori: sed a proximis fugere compulsus est.* Suetonius Cæs. 36, 2. Cæsarem quoque ultimo proelio in Hispania de consciscenda sibi nece cogitasse refert. Multi alii in extremis saepe periculis sibi ipsi omnino violentas manus intulerunt, M. Brutus, Otho, alii, ut omittam oppida & ciuitates; castra tota apud Cæsarem de bell. Gall. 5, 37. Raderus. De *honesta morte* vide supra ad 3, 8, 21. De oppidistotis ita percuntibus, infra ad 9, 4, 6.

4, 15, 33. *EXAVDIEBANTVR*) Sic malui cum plerisque editionum veterum: & cum iisdem mox, *tantum, & trahentes.*

4, 16, 4. *FORTVNA PART. TERRITVS*) Ita Brutum scribit Flotus 4, 7, 14. in Cassio etiam suum animum perdidisse. Liuius 1, 11, 3. de Crustumeniis: iam alienis cladibus ceciderant animi. Ideo scribit 1, 25, 12. Curiatorum vltimum vultum fratrum ante se strage fuisse. Magis autem id accidere necesse est ipso capite iam caeso aut pulso, quod pluribus exemplis exsequitur Gruter. discursu XI. ad illa Taciti H. 4, 34, 9. *Credita (an didita) fama per vtrumque exercitum, vulneratum aut interfectum, immane quantum suis pauoris, & hostibus atrocitatis indidit.*

SVA SPONTE) *Omissa cunctando victoria erat.* Liu. 7, 24, 4.

4, 16, 5. *AD SE VOCARI*) Quid? ad se vocari iubet equitatum? totum, an duces modo? quod si hoc, cur non expressit? immo cur subiicit, unde colligas cum vniversis esse locutum? At hoc sane quam putidum est. Equites enim in ipso pugnae discrimine constitutos Imperator ad se vocet, hortandi causa? non certe si sapiat. Si quid video fuit, *Thessalos equites aduectus, Equid, inquit &c.* Tacitus 2, 45, 4. de Arminio: *equo collustrans cuncta, ut quosque aduectus erat, recuperatam libertatem &c.* ingerbat. Liuius 7, 24, 4. *Consul vulnere alligato, reuictus ad prima signa. Quid stas miles? inquit &c.* Ita scilicet duces militibus in acie stantibus aduectos passim legimus; non contra. Sed nimirum ista vox, cum forte legi non posset, im-
fuit

Comment. in Curtium. lib. 4. cap. 16. n. 6. 8. 12. 14. 17. 18. 19.

fuit diuinatori non optimo, qui eum de vocando aliquid hic esse coniceret, non gra-
uatus est aliam in super uoculam, iubet, inculcare: qua & ipsa qua iure, qua iniuria
multa huius scriptoris loca obsedit. De ipso autem Parmenionis hoc strategemate vi-
de infra ad 4, 16, 28.

4, 16, 6. *VERA DICERE*) Quae res acerrimos habet aculeos. Tacit-
us H. 4, 78, 1. *Vera erant. & à tribunis praefectisque eadem ingerebantur.*

4, 16, 8. *LYCUM*) Recte meo animo Iustinum II, 14, 4. corrigit ad hunc
locum Acidalius, sic legens: *Suadentibus deinde quibusdam ut pars Lyci (pro Olybii) flu-
minis ad iter hostium impediendum inuaderetur: (pro inuaderetur) non ita se salutis
suae uelle consultum ait, ut tot millia suorum (pro sociorum) hosti obiciat.*

SOLVERET PONTEM) Saepe factum ad praecidendum hostibus
aditum, ut portae ciuitatum clauderentur, magno interim exclusorum sociorum
damno. Lilius 25, 15, 15. *Thurini conclamant, inflare Panum: permissoque hostes urbem
inuasuros, ni prope portas claudant. ita exclusos Romanos prebuere hosti ad eadem.* Sic
Anno 1543. in obsidione Albae, cum suburbia occuparentur à Turcis, paucis sesinatibus
ad salutem recipis profugit, quem per angustam ianuam aditus pateret, & Albani nulla
fugientium misericordia permotis muratis portae pontem sustulissent, & mox: *Reliquis autem
enititudo quod poristam occisorum caueribus obstructam, ac Albanorum malignitate
pontem sublatum uidebat, in fossam praecaltis aquis profundam se coniecit.* Pantaleon de Ord.
Ioannitarum Rebus gestis Lib. X. Sic apud Morisot. in Henrico Magno cap. 20. de pu-
gna ad Yriacum: *Fugere coniuratorum Duces, & ipse Meduarius rupto inersuuentis riuu
ponte, sequentes milites hostibus tradidit.*

4, 16, 12. *MISERICORDIA*) Amat hunc sensum Curtius, ideoque
saepius expressit. *Fecit & Caesar de bel. Gal. 7, 26. plerumque in summo periculo timor mi-
sericordiam non recipit.*

RIVIS) Sic malui cum paucis, ita mox num. 14. & certe si omnibus uis
fuisse reperire praeterfluentem aquam, forte non ita sitissent.

4, 16, 14. *AVIA*) Mod. *auida*, unde Acidal. tentabat *arida*, non inepte.
nec tamen ipse uulgatam lectionem damnat; & ego praefero.

4, 16, 17. *IMPROVIDE*) Facilius omnino ex uulgatis rescribi *impro-
uida fuga* poterat, quam *fuga* ipsum penitus deleri, nisi forte, quia *fugientes* iam an-
tecesserat, hoc repeti noluerunt. Acidalius. Raderus tamen testatur lectionem esse
MSS. suorum *improuide*.

QUIPPE) Haud procul ablutit Lilius 29, 32, 10. *annis ingens fugientes
accepit (neque enim cunctanter, ut quos maior metus urgeret, immiserant equos) raptique
gurgite, & in obliquum relati.* Nam interdum, teste Plin. Epist. 6, 16. in timorem sinor
rincit. Utque recte notat Marcellin. 26, 26. *nihil casere solet, praeter id quod occurrit.*

4, 16, 18. *ABEUNTEM*) Acidalius ex uulgatis bene reduxit uoculam
impune abeuntem, illud non erat necessarium, expuncto post uerbum *causatus* substanti-
uo, omnia vnam intra periodum redigere.

HEBETIA TELA) Lilius 8, 38, 16. *Iam uiris uires, iam ferro sua uis
deerat & 22, 59, 6. nec supersumus pugnae, nisi in quibus trucidandis & ferrum & uires ho-
stium defecerunt.* Florus 2, 6, 17. *duo maximi exercitus caesi ad hostium sauciatem, donec Ar-
nibal diceret militi suo; Parce ferro.* Lucanus 7, 728.

*Caesar ut Hosterio uidit satis arua natare
Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum
Iam ratus*

4, 16, 19. *DE LAEFO CORNUP*) Non amice solum, sed & pruden-
ter

ter fecisse hinc iudica Quinctium consulem, referente Liiio 3, 70, 11. qui collega nunciari iussit: *victorem se iam imminere hostium castris, nolle irrumperere antequam sciat de bellatum & in sinistro cornu esse: si iam sudisset hostes, conferret ad se signa, ut simul omnis exercitus praeda potiretur.* Certe eius rei neglectus praestantissimum ducem Iudam, & victoria priuavit, & vita. Macchab. 1, 9, 16.

4, 16, 20. *PERICULUM*) Quale adiit & Mafanissa eo proelio quo Annibal profligatus est à Scipione. Nam, ut tradit in Punicis Appianus, vetus ille belli Imperator, inter fugiendum conspicatus conglobatos equites Numidas, accurrit, rogantique ne se desererent: quo impetrato, in persequentes fecit impetum, sperans se eos in fugam versurum &c.

4, 16, 23. *OB IDIPSVM*) Seneca de ira 1, 11. docet eam nusquam minus vilem, quam aduersus hostes, licet vulgo contra videatur: idque multis rationibus & exemplis confirmat, quæ cognitu consideratuque dignissima, diligentia lectoris ex ipso fonte petenda relinquo.

4, 16, 26. *FINIRE*) *voris inire.* Bongarsius.

XL. MILLIA) Si quis rescribat *quadringenta M.* haud difficulter adfentiar. sicut enim à reliquis scriptoribus, ipsaque rei magnitudine propius abierimus.

MINVS QVAM TRECENTI) Etiam in proelio contra Porum amisisse traditur *trecentos equites, peditesque vltra DCC.* quum occidisset hostium 20000. cepisset 9000. Diodor. 17, 89. Sic in victoria Marii de Cimbris apud Flor. 3, 3, 14. *Millia inde ad sexaginta ceciderunt; hinc trecentis minus.* Et similia quidem exempla multa passim occurrunt, ubi minimo victoris damno, ingentes exercitus conciderunt. Sic in pugna Gofcelini cum Balae, referuntur *vix millia ex eis esse interemptorum, qui milites fuerunt: de pedibus autem illorum ignoratur numerus.* De nostris autem, *triginta milites ibi perempti occubuerunt: de pedibus vero nostris sexaginta fere.* Anno 1124. Fulcherius Carnotens. in gest. peregr. Franc. Quinquennio ante Rogero principe Antiochia caeso *de tot milibus qui eum secuti fuerant, vix vel vnus qui nunciaret euasisset: de hostibus vero, vel paucis, vel nemine interfectis.* Willerm. Tyrcaf. 12, 10. de victoria Alexandri ad Cilicias Pylas supra 3, 11, 27. relatum est. ad Granicum vero caesis aduersariorum viginti amplius millibus, quatuor & triginta de suis desiderasse, apud Plutarch. cap. 26. auctor est Aristobulus. Atheniensium, duce Miltiade 6400. Persarum frucidatis, centum nonaginta duos occubuisse Herodotus 6, 17. refert. Agathocles cum 2000. suorum 30000. Pœnos Hannone duce aggressus, tria eorum millia cum ipso duce interfecit, duobus tantum ex suis desideratis. si fides est Iustino 22, 6, 6. P. Scipio Cn. F. ad 12000. Lusitanorum occidit, de exercitu Rom. amissis LXXIII. Liu. 35, 1, 6. Contra Antiochum haud minus feliciter pugnatum est, plus 50000. hostium caesis, viginti quatuor equitibus, & 300. peditibus Romanis desideratis. Liius 37, 44, 1. & 2. Idem ex Valerii Antiatii auctoritate 36, 19, 13. scribit ex regio exercitu 40000. millia cecidisse, supra 5000. capta, Romanorum autem 150. interfectos fuisse. Sylla apud Plutarch. cap. 40. Archelaum ducem Mithridatis, ita cecidit, ut ex viginti hostium millibus, vix decem millia superfuissent, ex Syllæ vero exercitu vix quatuordecim desiderati sint. Ipsi Mithridati Pompeius 40000. milites occidit, non pluribus viginti ex suis interfectis. Appian. in Mithridatico. Syllani in Italia ad Canusium ad 6000. è Norbani exercitu deleuerunt, amissis suorum duntaxat septuaginta. Appian. de bell. Ciu. lib. 1. Lucullus in proelio cum Tigraue supra 100000. hostium occidit, Romanorum vero non vltra centum vulnerati, occisi autem quinque dicuntur. Plutarch. in vita Luculli cap. 61. *Leonnatus Orivas vicit, caesis VI. M. duobusque eorum omnibus: à Leonnati partibus, equibus XV. peditibus non multis & Apollaphane Gadoriorum sarra-*

pa, desideratis. Arrian. Ind. 4, 12. Claudius Cof. CXVII. naues, & 20000. virorum amittit nauali prælio: Carthaginensium non solum nemo occubuit, sed etiam pauci vulnerati sunt. Diodor. 24, 1. Ælius Gallus in expeditione Arabica plus 30000. hominum varie caesis, non amplius septem ex suis amittit. Strabo lib. 16. Cæsar de bel. Ciu. 3, 97. scribit in prælio Pharfalico se non amplius CC. milites desiderasse: ex Pompeiano exercitu circiter millia XV. cecidisse. Idem de bel. Gal. 4, 15. cum inter Mosam & Rhenum Germanos cecidisset; Romani ad unum omnes incolentes, per paucos vulneratis, ex tanti belli timore, quos hostium numerus captiuum DCXXX. millium fuisse, se in castra receperunt. Idem in Hispania Labienum, Attiumque Varum cum 30000. & amplius hostium occidit, amittit de suo exercitu ad hominum mille, partim peditum, partim equitum. Hirt. de bell. Hisp. cap. 32. Spartacum conanem erumpere ut Sannium peteret, Crassus repressit, caesa mane sex millibus, nec paucioribus sub vesperam, tribus tantum è suis amittit, septem sauciis. Appian. de bell. Ciu. lib. 1. f. Sexta feria, prid. Idus Augusti mensis commissum est prælium à 20000. Christianorum aduersus 300000. Gentilium, Saracenorum, Arabum, Publicanorum, Maurorum de terra Æthiopia. Quorum 30000. in aperta camporum planicie cecidisse, nobis retulerunt, qui in eodem certamine presentes affuerunt: præter 2000. suffocatorium & occisorium in porta urbis; & absque his, qui armorum pericula vitare existimantes, in vis abyssis maris submersi sine numero perierunt. Nulli vero Christianorum viri nominati illic ceciderunt, præter paucos pedestris vulgi, ut procul dubio à veridicis fratribus conperitum est. Albertus Auenensis Hist. Hierosol. 6, 50. In victoria Marcelli de Annibale ad Nolam quidam auctores sunt, 2300. hostium caesos: non plus vno Romanos amittisse. Liuius 23, 16, 15. Tradit Augustin. de Ciu. dei 10, 7. Obuios hostes transiuntque prohibentes atque præliantes, orante Moysi, manibusque eius in figuram crucis extensis, nullo Hebræorum cadente prostratos. Sub Q. Petilio Cof. ad 5000. Ligurum occisa: ex Romano exercitu duo & quinquaginta scribit Liu. 41, 18, 11. eodem 30, 35, 3. ex Polyb. 15, 14. tradente in pugna cum Annibale, Scipio 2000. amittit supra 20000. hostium occidit, tantundem fere cepit. L. Furius in agro Cremonensi supra 35000. Gallorum cecidit & cepit, Romanorum sociorumque ad duo millia ceciderunt. Idem 31, 21, 15. Iulianus Cæsar occidit 6000. Alemannorum, & inestimabiles mortuorum acervi per vndas fluminis ferebantur, amittit Romanis CCCXLIII. Marcellin. 16, 34. Anno 1587. mense Augusto, Georgius comes Zerinius Turcarum 5000. cum suorum 2000. aggressus, ad duo fere millia hostium concidit, ex suis desiderauit dumtaxat vndecim. Leunclau. in supp. Annal. Turc. Archidamus insignem ex Thebanis victoriam reportauit, nullo penitus suorum amittit. Xenoph. rer. Græc. lib. 6. Heraclius Imp. cum Razafem Periam vinceret, maiorem exercitus eius partem vna cum ipso duce peremit. de Romanis ceciderunt L. ex quibus decem mortui sunt. Cedrenus. Vbi tamen pro *ἔκτοισι* ceciderunt dubito ponendum esse verbum, quod sonet vulnerati sunt: si quod reperiat haud procul ab hac scriptura recedens. Claudius dux Lusitanie cum CCC. viris LX. millia ferme Francorum noscitur interfegisse, & maximam eorum partem gladio trucidasse. Accidit id Anno VII. Mauricii Cæsaris. Ioan. Abbas Biclar. in Chronico. Arnolphus Imp. cecidit Normannorum 100000. vix vno suorum alteroue desiderato. Hondorf. Promptuar. ad Præcept. III. ex Helmoldo, Sigeberto & Reginone. Hannibal ad Trasimenum Rom. 25000. occidit, 5000. cepit. suorum 2000. amittit. Hist. Misc. 3, 8. Ad Cannas amittit 3000. suorum, (si fides Hist. Misc. 3, 9. nam Liu. 22, 52, 6. 8000. ponit) 44000. Rom. interfecit. Contra Scipio in Africa cum 4500. militibus 11000. Panorum occidit. Hist. Misc. 3, 18. Et ibid. 4, 7. 20000. de exercitu Persei occisis, P. Æmilius centum milites amittit. Plutarch. Æmil. cap. XXXVI. supra 25000. hostium millia scribit occisa, Romanos centum, vel ut Nasica scripserit, octoginta. Obseruandum autem quod in Hist. Misc. 4, 2. ad-

notatur, Philippo per Flaminium victo, Polybium 8000, caesorum, Valerium 40000. Claudium 32000. tradidisse. vbi eleganter subiicitur: *Sed haec varietas scripturarum vique fallacia est. Fallaciae autem causa profecto aduulatio est, dum victoris laudes accumulare, virtutemque patriae extollere, vel praesentibus, vel posteris student, alioquin si inquisitus non fuisset numerus, qualiscumque fuisset expressus. Quod si gloriosum est & duci & patriae, plurimos hostium peronisse, quanto magis laetum patriae & ducibus beatum potest videri, suorum vel nullos, vel paucissimos perdidisse. Ita lucidissimo patet, quia simili impudencia mendiandi, qua occisorum hostium numero adicitur, sociorum quoque amissionum damna minuantur, vel etiam omnino reuertitur. Quae verba, iudicio sane non inepto, sunt Orosii 4, 26.*

4, 16, 27. *VIRTUTI SVÆ*) Plutarchus de fortuna Alexandri duobus voluminibus ostendit, Alexandrum semper aduersa vsu fortuna, quam sola virtute vbiq; superarit, contra, quam multi, non bene, senserunt. Aelianus [immo Polyxenus 4, 3, 5.] stratagemate Alexandri superatum ait Darium. *Alexander, inquit, cum Dario signa collaturus, praecipuum dedit Macedonibus: vbi in Persarum conspectum veneritis, procedentes in genua terram manibus conerite. Vbi vero tuba signum dederit, tum consistentes strenue & fortiter impetum in hostes facite. Macedones ita fecerunt. Persae formam adorationis conspicati, incitatum ad bellum impetum remiserunt, animisque facti sunt molliores. Darius gloriabatur & gaudebat se absque praelio victoriam obtinere. Macedones ad signum tubae exsistentes vehementi impetu in hostes feruntur, & rupta phalange in fugam conuertuntur. Raderus. In extremis verbis Polyxeni pro τὴν φάλαγγα ἠνέκωντα rupta phalange, legerim, τῆ φάλαγγι phalange rupta. Macedonibus enim haud dubie phalangem tribuit, vt eiusdem cap. num. 16.*

4, 16, 28. *PRO VICTORE*) Docet Onofander cap. 23. strategici, *Vtile esse in ipso consuetu Imperatorem fausta & laeta militibus inelamare, est ea falsa sunt. Excitantur enim ea ratione animi, & vires pugnantium bona spe geminantur. Fecit id hoc in consuetu Parmenio supra 4, 16, 5. Idem narrat Lilius 10, 41, 10. de Papirio consule, clamitante inter prima signa, ita vt vox etiam ad hostes accideret: captum Coninium; victorem collegam adesse: anniscentur vincere prius quam gloria alterius exercitus fieret. Inprimis memorabilis est locus eiusdem auctoris 2, 64, 5. Romani gradum pretulissent, ni salubri mendacio consul (T. Quintius) fugere hostes ab cornu altero, clamitans, concitasset aciem: impetu facto, dum se putant vincere, vicere. Adde eundem, 3, 61, 6.*

4, 16, 31. *DYCES*) Arrian. 3, 3, 11. Diodor. 17, 61.

4, 16, 32. *ET REGEM*) Aquerotundum illud Ciceronis vltima Philippica: dignus Imp. legione, digna legio Imperatore. Viridungus ad illa Taciti Agr. 33, 4. *Neque me militum, neque vos ducis panituit.* Libanius in Epist. ad Marcellin. 194. *οὐδὲ τῶν Πάυλου ἔχων, καὶ κείνου ἴσσι &c.* quod sic vertit Valestius in praefat. edit. Marcellini: *Et tibi quod Roma est gratulor, & Romae quod te possides. &c.*

5, 1, 1. *QVAE INTERIM*) Narrata Curtio a pr. lib. sexti; nunc maior ex parte temporis iniuria deperdita.

5, 1, 2. *HAUD PAVLO APTIVS*) Historicam enim narrationem perpetuo veluti filo ductam & colligatam oportet esse; praesertim vbi res exponantur & multae, & eiusmodi quae cognosci ac percipi non facile queant. Dionys. in iudicio de Thucyd. Hist. vbi toto cap. 9. & 10. hoc ipsum rationibus exemplisque pulcherrimis luculenter ostendit. Atque ita Ezechielis cap. 29. & 30. connectit D. Hieronym. *Quia, inquit, de Aegypto & superior, & hac quae nunc dicitur prophetia contextitur, licet diuersis facta temporibus: tamen quia de vna prouincia prophetantur, iuncta sibi sunt. Obseruauit idem Suetonius Ner. cap. XIX. Euseb. de vita Constantini 3, 23. Simocatta 1, 9.*

Bucha-